

«ՍԵՎԱՆԻ Խ. ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ» ՊՈԱԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ «Սովորողների մեջ արժեքային համակարգի ձևավորումը մաթեմատիկայի
դասավանդման ընթացքում»

ՀԵՂԻՆԱԿ Կարինե Սարգսյան

ԽՈՒՄԲ /ԱՌԱՐԿԱ/ I Մաթեմատիկա

ՍԵՎԱՆ 2023

Բովանդակություն

Ներածություն	3
Գլուխ 1. Մաթեմատիկայի կիրառությունը կյանքում	5
Գլուխ 2. Բարոյահոգեբանական արժեքների դերը մաթեմատիկայում	8
Գլուխ 3. Սովորությունը մաթեմատիկական կրթության մեջ	13
Գլուխ 4. Երևակայությունը մաթեմատիկայում	15
Գլուխ 5. Գեղագիտական հույզերի մաթեմատիկական դրսևորումը	18
Եզրակացություն	22
Գրականության ցանկ	23

Ներածություն

«Մաթեմատիկական գիտությունների թագուհին է»

Կարլ Գաուս

Մաթեմատիկայի դասավանդման արդյունքում ձևավորվում է համապատասխան արժեհամակարգ՝ պայմանավորված առարկայի դասավանդման մեթոդով և առարկայի առանձնահատկություններով: Այդ արժեհամակարգը դասավանդման ընթացքում ուսուցչի կողմից կիրառած ջանքերի արդյունքն է: Մաթեմատիկական կրթության հիմնական խնդիրը առարկայի միջոցով արժեհամակարգ ձևավորելն է:

Գաղտնիք չէ, որ այսօր հայ սովորողների արժեհամակարգը խարխիլված է, իսկ արժեքները՝ խեղաթյուրված: Շատ սովորողներ այսօր չունեն ամուր հոգևոր առանցք, պատկերացում չունեն վարքի բարոյական մոտիվների, իրական արժեքների մասին, չեն գիտակցում դրանց դերը և մասամբ նյութապաշտ են: Անհրաժեշտ է պարզ գիտակցել, որ դպրոցի նպատակը կիրթ, մարդասեր, հոգևոր արժեքներով հարուստ, ակտիվ, բարձր բարոյականության տեր, իր հայրենիքը սիրող մարդու դաստիարակությունն է: Առարկայի դասավանդման ընթացքում սովորողների մեջ պետք է ձևավորել պատկերացումներ անձի բարոյական հիմքերի առաջնահերթության մասին, պետք է դրվեն ռազմահայրենասիրական, գեղագիտական և հոգևոր դաստիարակության հիմքերը, պետք է զարգացնել հուզական-արժեքային մտածողությունը և դաստիարակել հումանիստ քաղաքացիները:

Մաթեմատիկայի դասավանդման ընթացքում անհրաժեշտ է լուծել նաև դաստիարակչական խնդիրներ և յուրաքանչյուր ուսուցչի առաջ կանգնած է ուսումնական գործընթացի միջոցով աշակերտների մոտ արժեհամակարգի ձևավորման բարդ խնդիրը: Եվ որպեսզի մաթեմատիկա առարկան յուրաքանչյուր աշակերտի մոտ ձեռք բերի անձնային նշանակություն, անհրաժեշտ է, որ դասաժամի ընթացքում ստեղծվի ստեղծագործական համագործակցային մթնոլորտ, խրախուսվի իմացական ցանկացած գործընթաց, յուրաքանչյուր նախաձեռնություն և յուրաքանչյուր իմացական փորձ: Հարկավոր է նաև սովորողներին ծանոթացնել մաթեմատիկայի բնագավառում տեղի ունեցած հայտնագործություններին և վերջինիս կենսագրությանը, որը պետք է ներառվի ընթացիկ նյութի շարադրման տրամաբանության մեջ: Անհրաժեշտ է

սովորողների գիտակցությանը հասցնել, թե կոնկրետ ի՞նչ է արել այս կամ այն գիտնականը, ինչպե՞ս են նրա հայտնագործությունները ծառայել մարդկության բարօրությանը:

Մաթեմատիկայի դասավանդման պրակտիկ ուղղվածությունը ձևավորում է ստացված գիտելիքները և հմտություններն առօրյա կյանքում օգտագործելու կարողություն: Մաթեմատիկայի դասերին անհրաժեշտ է զարգացնել հետևյալ կարողունակությունները՝

- լեզվական կարողունակություն և գրագիտություն
- սովորելու կարողունակություն
- ինքնաճանաչողական կարողունակություն
- ժողովրդավարական և քաղաքացիական կարողունակություն
- մշակութային կարողունակություն
- մաթեմատիկական և գիտատեխնիկական կարողունակություն

Սովորողը պետք է կարողանա սեփական մտքերը ճիշտ և հստակ ձևակերել, ինչպես նաև օբյեկտիվորեն գնահատել այլոց մտքերը, հարցերի քննարկման ժամանակ լինել օբյեկտիվ, արագ կողմնորոշվող, կարողանա ցուցաբերել հնարամտություն և մտքի ճկունություն, կարողանա նպատակներ դնել և մշակել ճանապարհներ այդ նպատակներին հասնելու համար: Գիտակցի ճշգրիտ գիտելիքների կարևորությունը, դրանք կիրառի առօրյա կյանքում և աշխատանքում:

Այսպիսով մաթեմատիկայի դասավանդման ընթացքում դաստիարակության խնդիրը պետք է լինի որպես գաղափարի օգտագործման վրա հիմնված գիտական գործառության սկիզբ: Ուստի ուսուցչի ակտիվ կենսական դիրքորոշումը, նրա գիտելիքների և հետաքրքրությունների լայնույթը, խորը համոզմունքներով և հուզականորեն հագեցած ուսումնական նյութի շարադրման բարձր մակարդակը շատ առումներով կապահովեն աշխատանքի հաջողությունը:

Գլուխ 1. Մաթեմատիկայի կիրառությունը կյանքում

Մաթեմատիկան կազմում է մեր կյանքի անբաժանելի մասնիկը: Այն կիրառվում է մեր առօրյա կյանքում՝ սկսած գնումների հետ կապված պարզագույն հաշվարկներից և վերջացրած գործնական որոշումներ կայացնելիս անհրաժեշտ հաշվարկներով: Դիտարկենք մի քանի մաթեմատիկական հաշվարկներ պահանջող օրինակներ: Օրինակ պատկերացնենք հեռուստացույցի ապառիկ վաճառքը: Եթե առաջնորդվենք միայն գովազդում ներկայացվող ամսական կտրվածքով վճարման ենթակա փոքր թվերով, ապա գործարքը կթվա շահավետ, բայց դա միայն առաջին հայացքից: Կիրառենք մաթեմատիկա և համեմատենք սկզբնական գինը ապառիկ գնման դեպքում ամիսներ շարունակ վճարելու ենթակա գումարների հանրագումարի հետ, հաշվի առնենք ներկա պահին մեր ունեցած գումարը, ապագայում կանխատեսվող փողի արժեզրկումը, մեր ապագայում կանխատեսելի եկամուտները և ծախսերը, ճիշտ մաթեմատիկական հաշվարկների և կիրառվող քայլերի հաջորդականության շնորհիվ կարող ենք հանգել այն եզրակացության, որ ապառիկ գնման ամսական այդ ցածր գումարները իրականում այդքան էլ ցածր չեն և շահավետ: Այս օրինակում մաթեմատիկան հանդիսացավ գեղեցիկ փաթեթավորված գովազդի իրական արժեքը և նպատակը բացահայտող գործիք: Նման գործիքի շարունակական կիրառումը հանգեցնում է կիրառական և գործնական մշակույթի ձևավորման, և անհատի մոտ ձևավորում գործնական և կիրառական արժեհամակարգ: Նման արժեհամակարգով անհատը ցանկացած երևույթի կմոտենա կիրառելիության տեսանկյունից, ցանկացած գաղափար կրնդունի կամ չի ընդունի հաշվի առնելով նրա գործնականում կիրառելիությունը¹:

Քայլ առ քայլ կիրառելով պարզագույն մաթեմատիկական հաշվարկներ մեր առօրյայում ժամանակին զուգընթաց մենք ձևավորում ենք գործնական և կիրառելի մտածելակերպ, որը ժամանակի ընթացքում դառնում է սովորություն և պրոցեսի վերջնական փուլում ունենում ենք ենթագիտակցական մակարդակում արդեն ձևավորված գործնական և կիրառական արժեհամակարգ: Նման արժեհամակարգ

¹ Տե՛ս Միքայելյան Հ. Ս. «Մաթեմատիկական կրթության արժեքանական հիմունքները» Հանրակրթական ավագ դպրոցի չափորոշիչներ 2009թ.

ունեցող անհատը երբեք չի վատնի ժամանակ ոչ կիրառելի գրույցների, գաղափարների իրագործման վրա: Նման արժեհամակարգ ունեցող բիզնեսով զբաղվող անհատն առանց ավելորդ ջանքերի կայացնում է ճիշտ որոշումներ և ունի առավելություն մրցակիցներից: Դիտարկումները ցույց են տվել, որ մաթեմատիկա առարկան տիրապետող և մաթեմատիկական մտածելակերպ ունեցող անձանց մոտ կա տենդենց մինիմալիզմի:

Մաթեմատիկայի ուսումնասիրության նպատակն է բարելավել ընդհանուր աշխարհայացքը, մշակույթը և ձևավորել գիտական աշխարհայացք՝ Որքան մարդը զարգացում էր ապրում, ստեղծում մեխանիզմներ, զարկ տալիս արտադրությանն ու առևտրին, այնքան ավելի նշանակալի էր դառնում մաթեմատիկայի ներդրումը կյանքում: Այսօր կարելի է ասել, որ ժամանակակից մաթեմատիկական «մետագիտություն» է, որը իր մեջ միավորել է առարկաների համալիր՝ թվաբանություն - թվերի տեսություն, հանրահաշիվ, երկրաչափություն, մաթեմատիկական վերլուծություն, բազմությունների տեսություն, հավանականությունների տեսություն, մաթեմատիկական վիճակագրություն, խաղի տեսություն և այլն²:

Անգլիացի գիտնականները կատարել են դիտարկումներ մաթեմատիկա ուսումնասիրող անձանց բնակարաններում չափելով հին, արդեն անպետք իրերի առկայությունը: Դիտարկումները ցույց են տվել մաթեմատիկա ուսումնասիրող անձանց մոտ նման իրերի առկայությունը անհամեմատ քիչ է քան հումանիտար գիտություններով զբաղվողների: Սա նույնպես օրինակ է ցույց տվող մաթեմատիկայի գործնական և կիրառելի արժեհամակարգի արդյունքը: Յուրաքանչյուր ոք ով վաստակում է և ծախսում, օգտագործում է մաթեմատիկա՝ ինժեներ թե քանկիր, հաշվապահ թե բիզնեսմեն, հասարակ խանութպան թե իրավաբան: Անհրաժեշտ է ոչ միայն ծախսել այլ խնայել և ծախսել խելամտորեն: Մենք ապրում ենք չափողականությունների աշխարհում: Այս հաշվարկների բացակայության դեպքում ներկայիս կոմպլեքս հասարակությունը կդառնա դեգրադացվող: Նման հաշվարկների հնարավորությունը մղում է հասարակությանը զարգացման: Մի պահ պատկերացնենք կախարդական փայտիկի միջոցով հեռացվում է մեր կյանքից մաթեմատիկան: Չկա օրացույց, քարտեզներ, հաշվեհամարներ, ոչինչ չի չափվում, չկա ինդուստրիալ

² Стé u Крылов А. Н. «Значение математики в профессиональной деятельности», - Лекция № 1. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1951. 324 с.

ակտիվություն, ոչինչ չի պլանավորվում: Արդյունքում մենք կտեսնենք մաթեմատիկայի կիրառական և գործնական արժեքի բացակայության հետևանքը: Մաթեմատիկան որպես կիրառական և գործնական արժեք խիստ կարևոր է հասարակական կյանքի հաջող և անխափան ընթացքի համար:

Գլուխ 2. Բարոյահոգեբանական արժեքների դերը մաթեմատիկայում

Բարոյական արժեքների գիտակցման անհրաժեշտությունն ու կարևորությունը հանդիսանում են կրթական գործընթացի անբաժանելի ուղեկիցները: Ուստի հարկ է ընդգծել, որ բարոյական արժեքների ձևավորումը դաստիարակության հիմնական խնդիրներից է: Հաշվի առնելով յուրացված համաշխարհային ինտելեկտուալ և մաթեմատիկական փորձը՝ մենք այժմ խոսում ենք մաթեմատիկայի ոչ միայն տրամաբանական, տեսողական-տարածական և գործնական-կիրառական հմտությունների զարգացման հնարավորության, այլև բարոյահոգեբանական արժեքների ամուր հիմքերի ստեղծման մասին³

Մաթեմատիկայի դասավանդման գործընթացն ունի բարոյական արժեքների ձևավորման հսկայական ներուժ: Գոյություն ունեն տարբեր տեսակետներ բարու մասին, բայց բոլոր մոտեցումներում առկա է դաստիարակության միջոցով բարու իմացումը, բարին մարդկանց մոտ ձևավորելու և զարգացնելու գաղափարը: Մեծագույն բարիք է կրթությունն ընդհանրապես. այն առաջին հերթին հոգևոր հարստության, մարդկային արժեքների ձևավորման հիմնական ճանապարհն է, քանի որ հնարավորություն է տալիս հաղորդակցվել մարդկության ստեղծած մշակութային ժառանգությանը, արժեքներին, զինվել դրանցով, ինչը նաև ստեղծում է բարիք գործելու լայն հնարավորություններ: Այս տեսանկյունից մաթեմատիկական կրթությունն ինքնին հանդիսանում է բարիք, քանզի իր կիրառական նշանակությամբ ազդում է սովորողների մտածողության, և ինտելեկտի ձևավորման ու զարգացման վրա:

Հանրակրթության խնդիրների հստակեցման և դրանց մեջ աշակերտի հոգևոր դաստիարակության կարևորման խնդիրն է այսօր կանգնած ուսուցչի առջև՝ Այս տեսակետից հատկապես կարևոր է մաթեմատիկայի ուսուցման ընթացքում անհատի հոգևոր զարգացման խնդիրների լուծումը, քանի որ մաթեմատիկական առանձնահատուկ գործունեությունը խորապես նպաստում է անձի առանձին հոգևոր ոլորտների զարգացմանը: Բազմիցս ուսումնասիրվել է սովորողների հոգեկան գործընթացների վրա մաթեմատիկայի ազդեցության կարևորությունը, և հստակ է

³ Տե՛ս Կлепиков В.Н. Духовно-нравственные смыслы современного математического образования., Школьные технологии 2., 2019

դարձել, որ դրանք օժանդակում են նաև բուն մաթեմատիկայի ուսուցողական խնդիրների լուծմանը:

Մաթեմատիկական կրթության միջոցով բարու ձևավորումը սերտորեն կապված է ճշմարիտի հետ: «... ճշմարտության որոնումը, այսինքն՝ նրա նկատմամբ սերը և հոգածությունը, ճշմարտության իմացումը, այսինքն՝ նրա ներկայությունը, և հավատը ճշմարտության նկատմամբ, այսինքն՝ նրանից հաճույք ստանալը, կազմում են մարդկային բնավորության բարձրագույն բարիքը», նշում է Ֆ. Բեկոնը: Մաթեմատիկան, հանրակրթության միջոցով նրա ուսուցումը ճշմարտության որոնման գործընթաց է, իսկ մաթեմատիկայից ստացած գիտելիքները անառարկելի ճշմարտություններ են: Մաթեմատիկան անհնար է պատկերացնել առանց օրինաչափությունների: Ցանկացած օրինաչափ երևույթ հանգեցնում է կարգապահության և ճշտապահության և աննշան շեղումն արդեն իսկ խախտում է օրինաչափությունից: Անընդհատ առնչվելով օրինաչափ երևույթների հետ ձևավորվում է կարգապահության և ճշտապահության արժեհամակարգ:

Հոգևոր դաստիարակության շրջանակում դիտարկվել է ուշադրության թեման: Ուշադրությունը մարդու հոգեկան ակտիվության ներքին հատկություններից է: Ուշադրություն դարձնել ինչ-որ առարկայի կամ երևույթի վրա նշանակում է հոգեկան գործունեությունն ուղղել դեպի այդ առարկան կամ երևույթը, դրանք դարձնել մարդու իմացական և հուզական գործընթացների բովանդակությունը: Մարդու հոգեկան գործընթացների հիմնական յուրահատկություններից մեկը որոշակի ուղղվածությունն է, ընտրականությունը: Մարդը չի կարող միանգամից գիտակցաբար վերհիշել և կիրառել այն բոլոր գիտելիքները, որն ինքն ունի: Ուստի նա վերհիշում է միայն տվյալ պահին իրեն անհրաժեշտ ինֆորմացիան: Դիտարկենք ինքնավստահության արժեքի ձևավորումը մաթեմատիկայի կողմից: Պատկերացնենք աշակերտին եռանկյունաչափության առաջին դասին: Նա առաջին անգամ տեսնում է գրատախտակին գրված եռանկյունաչափական ֆունկցիա: Երբ դեռ գաղափար չունի թե դա ի՞նչ է, ինչպիսի՞ն կարող են լինել նրա մոտ առաջացած զգացողությունները: Իհարկե վախ, անորոշություն, անվստահություն պայմանավորված ցանկացած նոր, անծանոթ երևույթի առաջացրած զգացողություններով: Ուսուցիչը սկսում է բացատրել, թե դա ինչ է: Երբ աշակերտն արդեն հասկացել է գրատախտակին գրված նախկինում անծանոթ

գրվածքի իմաստը և նշանակությունը, նրան առաջադրվում է խնդիր: Եվ պատկերացրեք աշակերտի զգացողությունները, երբ նա կողանում է լուծել այն:

Սակայն միշտ չէ, որ մարդուն հաջողվում է ուշադրությունն ուղղել իր համար կարևոր և անհրաժեշտ առարկաների և երևույթների վրա: Հետևաբար՝ սովորողի ուշադրության ձևավորումը և զարգացումը հոգևոր դաստիարակության կարևորագույն խնդիրներից մեկն է:

Ուշադրությունը բազմակողմանի հոգեկան երևույթ է և ունի մի շարք դրսևորումներ: Դրանք են կենտրոնացումը (կոնցենտրացիան), բաշխումը, տեղափոխելիությունը, կայունությունը, ծավալը, լարվածությունը (ինտենսիվություն), տատանումները: Պատկերացրեք լեռան ստորոտում կանգնած մեկին: Եթե նա առաջին անգամ է լեռ բարձրանալու, ունենալու է կասկած, թերահավատություն: Երբ արդեն նա լեռան գագաթին է, հասկանում է, որ հաղթահարեց մարտահրավերը, նրա մոտ առաջանում է ինքնագոհություն և հաղթողին բնորոշ զգացողություններ: Արդեն երկրորդ անգամ լեռան ստորոտին կանգնած լինելով, նա չի ունենա վախ, կուռենա հավատ և վստահություն, որ հասնելու է գագաթին: Այսպես լեռները գնալով դառնում են ավելի բարձր և արդյունքում մի օր մարդը հայտնվում է Էվերեստի գագաթին: Եթե չհաղթահարվեր առաջին լեռը, ապագայում չեր հաղթահարվի ոչ մի այլ լեռ: Նույն կերպ կարևոր է, որ ուսուցիչը հասնի նրան, որ աշակերտը կարողանա իր առջև դրված խնդիրը ինքնուրույն լուծել: Դա առաջացնում է հավատ սեփական ուժերին, ինքնագոհություն և ինքնավստահություն: Եվ այսպես լուծվում է խնդիր խնդրի հետևից: Յուրաքանչյուր խնդիր աշակերտին դարձնում է ավելի ուժեղ, ավելի ինքնավստահ՝ հաղթողի հոգեբանությամբ անհատ ձևավորելով: Ահա թե ինչու է կարևոր ուսուցչի կողմից ըմբռնելի և պարզ բացատրելը: Ինչպես հոգատար ուսուցիչը ձևավորում է ուժեղ, ինքնավստահ անհատականություններ, այնպես էլ աշակերտի նկատմամբ անտարբեր, նյութը վատ բացատրող ուսուցիչը պատճառ է դառնում թույլ, վախերով, պարտված, անինքնավստահ անհատականությունների ձևավորման: Ամեն մի չլուծված խնդիր մի չհաղթահարված լեռ է, որը թողնում է միայն հիասթափություն: Ահա թե ինչու է կարևոր անհատական մոտեցումը աշակերտներին ըստ ունակությունների մաթեմատիկա դասավանդելիս: Պատահական չէ, որ դպրոցում մաթեմատիկայում հաջողություններ ունեցած անձինք հաջողությունների են հասնում հետագայում կյանքի

այլ բնագավառներում: Նրանք սովոր են լինում խնդիրների լուծման մարտահրավերներին և լինում են ինքնավստահ անձինք: Իսկ ինքնավստահությունը առաջին շարժիչ ուժն է մարտահրավերը ընդունելու և հաղթահարելու համար: Հուսահատության պահին նման անհատը կհիշի իր կողմից լուծված ամենադժվար խնդիրը և չի հուսալքվի: Որքան շատ են լուծված խնդիրները՝ այնքան ուժեղ և ինքնավստահ է անհատը: Նկարագրենք մաթեմատիկայի դասի ընթացքը: Ուսուցիչը բացատրում է և առաջադրում խնդիր. ընթացքում ներգրավելով աշակերտներին հարցերի միջոցով: Ընթացքում ուսուցիչը լսում է աշակերտների կարծիքներն ու պատասխանները, որպեսզի հասկանա որքանո՞վ են նրանք յուրացրել նյութը: Յուրաքանչյուր աշակերտ այսպիսով արտահայտում է իր կարծիքը և մոտեցումը, ազատ կարող է հարց տալ, եթե ինչ որ բան անհասկանալի է: Դասի ընթացքում կա դիսկուսիայի մթնոլորտ: Պետք է լսվի յուրաքանչյուրի ձայնը և կարծիքը: Այսպիսով աշակերտների մոտ ձևավորվում է դիմացինին լսելու, հարգելու հատկանիշներ:

Առաջին անգամ համակարգված մոտեցում է ցուցաբերվել մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացի միջոցով բարոյական արժեքների ձևավորման խնդրում:⁴ Մաթեմատիկան այն ուսանող անհատի մոտ զարգացնում է ինտելեկտուալ ունակություններ, պատկերացում, նպաստում է հիշողության կատարելագործմանը, զարգացնում է նորը բացահայտելու ունակություններ, նպաստում կենտրոնացման, յուրահատուկ լինելու, ստեղծագործելու ունակությունների զարգացմանը: Պատկերացման զարգացմանը նպաստում է հատկապես երկրաչափության յուրացումը՝ սկսած կետերի բազմությունից, վերջացրած տարածական մարմիններով: Ամեն անգամ երկրաչափական խնդիր լուծելիս աշակերտն առաջին հերթին պետք է պատկերացնի տարածական մարմինը կամ պատկերը: Մտքում ամեն անգամ գծագրելով պատկերը մենք զարգացնում ենք պատկերացումը: Աշակերտին առերեսելով թեորեմի հետ և ցույց տալով դրա ճշտությունը և հենվելով պարզ աքսիոմների վրա մենք զարգացնում ենք նորը բացահայտելու, հայտնագործելու ունակություններ: Առաջանում է նախ հավատ, որ կարելի է հայտնագործել կամ բացահայտել նոր բան: Իսկ թեորեմի ապացուցման պրոցեսը ձևավորում է բացահայտում անելու համար անհրաժեշտ գործելակերպ և մտածելակերպ: Մաթեմատիկա ուսանելիս աշակերտը քայլ առ քայլ ստիպված է լինում

⁴ Տե՛ս Միքայելյան Հ. «Հանրահաշվի ուսուցման գիտամեթոդական հիմունքները», ք. Երևան՝ 2016թ., էջ՝ 7:

կենտրոնանալ: Որքան բարդանում է խնդիրը այնքան ավել ջանք է այն պահանջում կենտրոնացման վրա: Կարելի է ասել կենտրոնացման աստիճանը ուղիղ համեմատական է խնդրի բարդությանը: Հասարակ գումարում անելիս, երբ դեռ նոր է աշակերտը սովորում այն, ստիպված է կենտրոնանալ և մտածել: Երբ գումարումն արդեն յուրացրել է և համարյա մեխանիկորեն է այն անում, ի հայտ է գալիս բազմապատկումը յուրացնելու համար կենտրոնանալու խնդիրը: Սա մի շարունակական պրոցես է, որի արդյունքում կատարելագործվում է անհատի կենտրոնանալու ունակությունը: Մաթեմատիկայում ամեն մի խնդիր ինքնատիպ է: Նույնիսկ իմաստ չկա աշակերտին առաջադրել նմանատիպ խնդիրներ լուծել, քանի որ մաթեմատիկական պետք է ստիպի միշտ մտածել: Այսպիսով յուրաքանչյուր մաթեմատիկական առաջադրանք ստիպում է աշակերտին տարբերվող քայլերի և տրամաբանության կիրառման: Այսպիսով ձևավորվում է չկրկնվողը, յուրահատուկը տեսնելու և տարբերակելու հատկություն: Ավանդաբար աքսիոմատիկ տեսության ուսումնասիրությունը կատարվում է երկրաչափության նյութի վրա: Աքսիոմատիկ մեթոդը հնարավորություն է տալիս ավելի նշանակալից դարձնել հիմնավորման, փաստարկման, ապացուցման դերը: Ինչպես դպրոցական, այնպես էլ բուհական դասագրքերում ապացուցումները տրվում են հաջորդականության տեսքով, որոնցում սակայն հաճախ տեխնիկապես դժվար է լինում նշել, թե ապացուցման քայլը կատարելիս, հատկապես, ո՞ր բանաձևերի նկատմամբ է կիրառվում արտաձման այս կամ այն կանոնը:

Գլուխ 3. Սովորությունը մաթեմատիկական կրթության մեջ

Մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում բոլոր ժամանակներում մեծ տեղ է ունեցել կատակերգականը. հանդես գալով որպես այդ գործընթացի երևակայությունով և լրջությամբ հագեցված էություն կատակի, զվարճանքի տարրերով մեղմելու գործոն: Ինչպես նշում է Մենտեսկյեն, «երևույթին կատակերգական երանգ հաղորդելու համար անսպասելին պետք է լինի անձոռնի»: Մաթեմատիկայի պարագայում այդ անձոռնին կարող է լինել ակնհայտ սխալը, որն ստացվել է մաթեմատիկական «ճշգրիտ» դատողությունների միջոցով: Նման դատողությունները իրենց մեջ պարունակում են քողարկված սխալներ, որոնք դժվար է նկատել և որոնց հայտնաբերումն էլ ուրախություն է պատճառում: Այդպիսի իրադրություններն անվանում են սովետություններ, այսինքն՝ «ապացուցել» ակնհայտ սխալ դրույթներ:

Շատ են նաև մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում կիրառվող քողարկված սխալ դատողությունները: Նրանք ոչ միայն ուրախություն են պատճառում, հետաքրքրություն և աշխուժություն հաղորդում դասապրոցեսին, նաև հնարավորություն են տալիս ստուգելու սովորողների իմացական մակարդակը: Բերենք մի քանի օրինակներ:

Օրինակ1. Ապացուցենք, որ $2=1$

1. $a=b$

2. երկու կողմերը բազմապատկենք a -ով՝ $a^2=ab$

3. երկու կողմերից հանենք b^2 ՝ $a^2-b^2=ab-b^2$

4. $(a+b)(a-b)=b(a-b)$

5. երկու կողմերը բաժանենք $(a-b)$ -ի՝ $(a+b)=b$

6. b -ն բերենք հավասարության աջ կողմը, կստացվի՝ $a=0$, այնուհետև երկու կողմերին գումարենք a ՝ $a+a=a$

7. ստացանք $2a=a$ և այդտեղից էլ՝ $2=1$

Օրինակ2. Ապացուցել որ $2>3$:

Դիցուք տրված է $1/4 > 1/8$: Հետևապես՝ $(1/2)^2 > (1/8)^2$: Անհավասարության երկու մասերը լոգարիթմենք 10 հիմքով, կունենանք $2 \lg(1/2) > 3 \lg(1/2)$: Ստացված անհավասարության երկու մասերը բաժանելով $\lg(1/2)$ թվի վրա, կստանանք $2 > 3$:

Անհերքելի փաստ է, որ ստացված արդյունքներն իրոք զվաճալի են, նրանք հաճույք են պատճառում սովորողին, նրա մեջ ավելի մեծ հետաքրքրություն առաջացնում մաթեմատիկայի ուսուցման ոլորտում: Այն նպաստում է կյանքի առօրեական տաղտուկի հաղթահարմանը: Սա գիտակցել են նաև մեր նախնիները և խնդիրների ու հանելուկների առաջադրման- լուծման պրակտիկան լայնորեն կիրառել իրենց կենցաղում՝ այն դարձնելով ավանդական խնջույքի կարևոր բաղկացուցիչ մաս: Նման մտահղացումների իրականացման համար օգտագործվել են ինչպես արդեն ստեղծված մշակութային արժեքները, այնպես էլ գրվել են հատուկ այդ նպատակներին միտված աշխատանքներ: Այդ տեսակետից հատկանշական են , օրինակ, Ներսես Շնորհալու հանելուկները, Մխիթար Գոշի և Վարդան Այգեկցու առակները, Անանիա Շիրակացու խնդիրները:

Ն. Շնորհալի. Եթե ունենք մեկ 7 բոպեանոց ավազի ժամացույց և մեկ 11բոպեանոց, ինչպե՞ս կարող եք ձուն խաշել 15 բոպեում:

Լուծում

1. Ձուն խաշել սկսելուն պես պետք է գործի դնել երկու ժամացույցն էլ:
2. Երբ 7 բոպեանոցը կանգ առնի, պետք է շրջել այն և նորից սկսել:
3. 4 բոպե անց, երբ 11 բոպեանոց ժամացույցի ավազը մինչև վերջ լցվի, պետք է նորից շրջել 7 բոպեանոցը:
4. Սպասել, մինչև 7 բոպեանոցի ավազը մինչև վերջ կթափվի, ինչի համար ևս 4 բոպե կպահանջվի, այսպես կստացվի ուղիղ 15 բոպե:

Ա. Շիրակացի.երկրորդ խրախճանական

Ասա ընկերոջդ, թե մի անգամ խնջույքի ժամանակ մի զբոսաշրջիկ տեսավ հույն մի խումբ զբոսաշրջիկների ձայն տվեց նրանց և ասաց. «Եթե մեկը ձեզ ինձ տա, տա էլի ձեր չափ, ձեր կեսի չափ, ձեր քառորդի չափ և մեկն էլ ես ձեզ հետ՝ կլինենք հարյուր հոգի: Արդ՝ իմացիր, թե հույն զբոսաշրջիկները քանի՞ հոգի են եղել»: Եթե ընկերդ գիտուն մեկն է, շատ շուտ կիմանա, որ 36 հոգի են եղել, իսկ եթե տխմար է, ապա նրա չարչարանքը, այդ ոչինչ չիմանալը քեզ ուրախություն կպատճառի⁵:

⁵ Տե՛ս Պետրոսյան Հ., Անանիա Շիրակացու «Խրախճանականը» և միջնադարյան խնջույքը, Հայաստանը և քրիստոնյա Արևելքը, Երևան, 2000, էջ 356-361

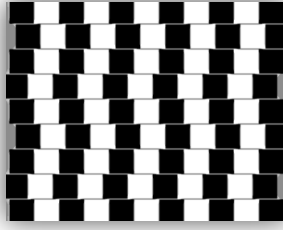
Գլուխ 4. Երևակայությունը մաթեմատիկայում

Երևակայությունը (հունարեն՝ ֆանտազիա) հոգեկան գործընթաց է, մտային այնպիսի իրավիճակների, պատկերացումների ստեղծում, որոնք նախկինում իրականության մեջ չեն եղել և չեն ընկալվել մարդու կողմից: Երևակայությունը նախկինում նմանը չունեցող պատկերներ ստեղծելու մարդկային գիտակցության ունակությունն է: Երևակայության միջոցով մարդը կարող է մտովի տեղափոխվել այլ աշխարհներ ու ապագա, կամ վերադառնալ սեփական անցյալ:

Նկար 1. Երևակայության արդյունքները

Առանց երևակայության դժվար է պատկերացնել հոգեկան որևէ գործընթաց: Կամային երևույթները և մտածողությունը հաջողությամբ իրականացվում են միայն երևակայության առկայության դեպքում: Երևակայության դերը մեծ է նաև մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում: Մաթեմատիկական օբյեկտները՝ որպես բնության մեջ գոյություն չունեցող առարկաներ, ամբողջությամբ մարդու երևակայության արդյունքն են: Մաթեմատիկական օրինաչափությունների հայտնագործման ընթացքը տեղի է ունենում երևակայության և մտածողության սերտ համագործակցությամբ: Այստեղ բուն որոնման ընթացքը կապված է երևակայության հետ՝ Այն առաջադրում է տարբերակը կամ վարկածը, իսկ մտածողությունը ստուգում է այդ վարկածի ճշմարտացիությունը:

Նկար. 2 Ընկալման խաբկանքներ

Եթե ընկալման գործընթացը արտացոլում է ներկան, հիշողությունը անցյալը, ապա երևակայությունը արտացոլում է ապագան՝ Երևակայության միջոցով է սովորողը կարողանում մտովի փոխել որևէ պատկերի մասին պատկերացումը, ինչպես նաև սա այն միջոցն է թվային գործողությունների, մտային հաշվարկների իրականացման համար՝ Երևակայությունը այսպիսով հանդես է գալիս որպես նորի ստեղծման միջոց՝ Մաթեմատիկական գիտելիքը նպաստում է այս ոլորտի զարգացմանը, որը իր հերթին հիմք է ստեղծագործական մտածողության համար՝ Այսպիսով՝ մաթեմատիկան հիմքն է ինչպես ճշգրտության, այնպես էլ նորարարության համար⁶:

Երևակայությունը սերտորեն առնչվում է կամքի հետ, և, ըստ այդմ, կարող է լինել կամածին, ոչ կամածին և հետկամածին: Ոչ կամածին երևակայությունը դրսևորվում է մարդու կամքից անկախ, առանց կամային ճիգերի գործադրման: Կամածին երևակայության համար անհրաժեշտ են կամային ճիգեր: Այս երկու տեսակները սերտորեն կապված են իրար հետ՝ Եթե օբյեկտի երևակայության մեջ հայտնված պատկերը ստացվում է կամային որոշակի գործունեության արդյունքում, ապա ավելի հեշտությամբ է հանդես գալիս, այսինքն դառնում է ոչ կամածին: Նման երևակայությունն անվանվում է նաև հետկամածին՝

Մաթեմատիկական գործունեության և ուսուցման գործընթացում հիմնականում դրսևորվում է կամածին երևակայությունը: Մարդու երևակայությունը զարգանում է նրա տարիքի հետ համընթաց: Ասվածը նկատի է առնվում մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում: Այն հատկապես կիրառվում է հասկացությունների ուսուցման գործընթացում: Գոյություն ունեն սովորողի երևակայության զարգացման համար ընդհանուր մոտեցումներ: Դրանցից են՝

⁶ Տե՛ս Գրոխուլսկայա Н. Л., «Особенности психологии восприятия учебного материала по математике и информатике».-2015

* Ամբողջի պատկերից նրա տարրի կամ հատկության առանձնացում և դրա մտային, երևակայական պատկերում:

* Առանձին անդամներից կամ դրանց հատկությունների միավորումով, երևակայության մեջ այնպիսի նոր պատկերի կառուցում, ինչը նախապես չի եղել կամ էլ հանդես է գալիս նորովի:

* Օբյեկտի էական հատկանիշների միջոցով այնպիսի նոր առարկայի երևակայական պատկերի կառուցումը, որն օժտված է նմանատիպ հատկություններով:

* Մի քանի պատկերների միախառնման միջոցով նոր, ամբողջական պատկերի ստեղծում:

* Իրար նման մի քանի օբյեկտների ընդհանուր գծերի ընդհանրացմամբ նոր պատկերի կառուցում:

Կան նաև կոնկրետ հնարքներ, որոնք օգնում են երևակայության զարգացմանը: Դրանցից են. ա) երևակայական պատկերի կառուցումը սովորողի հիշողության մեջ եղած պատկերների զանազան համակցություններից, բ) մտովի երևակայական օբյեկտի վրա կենտրոնանալու ունակության զարգացում, գ) նպատակի առկայության, դ) ապրել նշանակում է ստեղծագործել...

Մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացը հոգեկան երևույթների ակտիվ փոխհամագործակցության անսպառ մի ասպարեզ է ստեղծագործական որոնումների անվերջանալի ընթացք, որի առաջամարտիկը լինելու իրավունքը վերապահված է մարդու երևակայությանը⁷:

⁷ Տե՛ս Միքայելյան Հ. Ս. «Երևակայության գեղեցկությունը և մաթեմատիկիական կրթությունը», ք. Երևան՝ 2015թ.:

Գլուխ 5. Գեղագիտական հույզերի մաթեմատիկական դրսևորումը

Մաթեմատիկայի դերը ճանաչողական գործընթացում հանրահայտ է: Այն լայն կիրառություն ունի նաև գեղագիտական արժեքների ճանաչման, նրանց ուսումնասիրության և ստեղծման գործում, կարելի է նրա միջոցով հաջողությամբ ձևավորել գեղագիտական արժեքներ և որակներ: Որպես այդ գործընթացի առարկա կարելի է դիտարկել գեղագիտական հույզերը, Այսինքն այն հույզերը, որոնց ձևավորման աղբյուրը գեղագիտական արժեքներն են:⁸

Գեղագիտական հույզերը կարող են դրսևորվել և ուղեկցել մաթեմատիկական գործունեության ողջ ընթացքում: Գեղագիտական հույզերի նման դրսևորման հիմքում ընկած է ոչ միայն մաթեմատիկայում առկա գեղագիտական տարրը: Դրա օգտին է խոսում սովորողի մաթեմատիկական գործունեության հետևյալ օրինակը: Հաճախ աշակերտը տնային աշխատանքի հանձնարարությունից բացի կատարում է նաև այլ առաջադրանքներ: Այս շարժիչ ուժը գեղագիտական պահանջմունքի բավարարման ձգտումն է, ինչն առաջացնում է համապատասխան գեղագիտական հույզեր և հուզական ապրումներ: Այդ հանգամանքը կարելի է օգտագործել մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացն ավելի հետաքրքիր դարձնելու և ուսուցման արդյունավետությունը բարձրացնելու համար: Հիմնականում դրանք հետաքրքրություն, զարմանքը, ուրախությունն ու տխրությունն են: Մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում դիտարկվում են գեղագիտական այլ հույզերի դրսևորումներ:

1) Բավարարվածություն: Բավարարվածությունը հուզական մի վիճակ է, ինչը ստացվում է մարդու պահանջմունքների իրականացման արդյունքում: Նրա հակադիր հուզական վիճակն անբավարարվածությունն է: Այս տեսակետից արժե նորից շեշտել մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում «ինչու» հարցադրման դերը, նրա պատասխանի ստացումը, ինչը մաթեմատիկական գործունեության մեջ հաճախակի հանդիպող երևույթ է և հանգեցնում է հուզական վիճակի: Տեղին է նշել, որ այն աշակերտները, որոնց մոտ դժվարությամբ է տրվում խնդրի լուծումը, ունենում են

⁸ St' u Микаелян Г. С. «Эстетические эмоции в процессе обучения математике» Bulletin Of The Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series "Pedagogical Sciences":

անբավարարվածության հուզական վիճակ, դառնում են անտարբեր առարկայի նկատմամբ, երբեմն նաև լցվում են ատելությամբ:

2) Գեղագիտական հաճույք: Հաճույքը դրական հոգեվիճակ է և առաջանում է մարդու առավել նշանակալից պահանջմունքների բավարարման արդյունքում: Հաճույքի հակառակ հուզավիճակը տառապանքն է կամ ցավը, որոնք մարդուն ընկճող, հուսալքող, վհատեցնող, նրա ակտիվությունը իջեցնող հույզեր են: Գեղագիտական հաճույքն առաջանում է այն դեպքում, երբ համապատասխան գեղագիտական բավարարվածության հույզերը իմաստավորվում են գեղագիտական զգացմունքներով, և գեղագիտական հաճույքն ավելի մեծ է, երբ հաճույքի առարկան, նրա իմացությունը լուսավորվում է գիտակցությամբ:

Մաթեմատիկայի ուսուցման ողջ ընթացքը ուղեկցվում է մտքի, բանականության ակտիվ գործունեությամբ: Մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացը ճիշտ կազմակերպելու դեպքում այն կարող է հանդիսանալ նաև հպարտության, ինքնավստահության, հույսի, երջանկության և դրական այլ հույզերի առաջացման կարևոր աղբյուր, հակառակ դեպքում այն կարող է պատճառ դառնալ մենակության, ձանձրոյթի, անվստահության, արհամարհանքի և բացասական այլ հույզերի առաջացման:

Հաճախ մի քանի հույզեր դրսևորվում են միաժամանակ՝ առաջացնելով զանազան հուզական վիճակներ, որոնք փոխազդում են մաթեմատիկական կրթության վրա: Հուզական վիճակների հիմնական տեսակներն են՝

ա) Տրամադրություն: Այս հոգեվիճակը երանգավորում է մարդու ողջ կյանքը: Այն պայմանավորված է տարբեր պատճառներով, կարող է ունենալ և՛ դրական, և՛ բացասական դրսևորումներ: Տրամադրությունը մեծ ազդեցություն ունի ուսումնական գործընթացի կազմակերպման, նրա արդյունավետության վրա: Մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում լավ տրամադրության պատճառ կարող են դառնալ ուսումնական նյութի հաջող յուրացումը, խնդրի լուծումը, ուսուցչի խրախուսանքը և այլն, իսկ վատ տրամադրության արդյունք կարող են լինել դասապրոցեսի հետ կապված անհաջողությունները և ուսուցչի բացասական վերաբերմունքը: Ուստի ուսուցչից պահանջվում է մեծ վարպետություն այդ վտանգները չեզոքացնելու և սովորողներին

զերծ պահելու այդպիսի հոգեվիճակներից, միննույն ժամանակ պահանջվում է նրբանկատություն սովորողի հոգեվիճակը կարգավորելու համար:

բ) Աֆեկտ: Այս հոգեվիճակն ընթանում է շատ բուռն կերպով: Այն առաջ է բերում կամային գիտակցության վերահսկողությանը չենթարկվող իմպուլսիվ գործողություններ, մթազնում է մարդու գիտակցությունը, անհնար է դառնում ինքնակառավարումը: Մաթեմատիկական գործունեությունը, սովորոբոր, ոչ միայն չի ուղեկցվում աֆեկտներով, այլև խոչնդոտում է նման հուզական վիճակների առաջացմանը: Դրան նպաստում է մաթեմատիկական գործունեության իրականացման համար պահանջվող հավասարակշռվածությունը: Սակայն մաթեմատիկական խնդրի՝ համառ, հետևողական ու լարված աշխատանքի արդյունքում ստացված լուծումը կարող է լուծողին բերել երանության վիճակի: Սա, ինչպես յուրաքանչյուր աֆեկտային վիճակ, բացասաբար է անդրադառնում մարդու հոգեկանի վրա, խաթարում նրա նորմալ ընթացքը, տանում անձի միակողմանի(ոչ համակողմանի) զարգացման:

գ) Թերարժեքության բարդույթ: Այս հասկացությունը ներմուծել է ավստրիացի հոգեբան Ա. Ադլերը: Այն ծայրահեղ անվստահությունն է սեփական ուժերի նկատմամբ, սեփական արժանապատվության անտեսման զգացողությունը: Մաթեմատիկական կրթությունը հղի է սովորողի մոտ թերարժեքության բարդույթի առաջացման վտանգներով: Հաճախ մաթեմատիկայի ուսուցիչը (աշխատելով միայն մի փոքր խմբի հետ) ոչ միայն կրթական գործընթացից է դուրս թողնում աշակերտների ճնշող մեծամասնությանը, այլև համոզում սեփական անընդունակության մեջ, դրանով նպաստելով թերարժեքության բարդույթի ձևավորմանը⁹:

Սթրես: «Սթրես» եզրույթը ներմուծել և նրա մասին տեսությունը ստեղծել է գերմանացի հոգեբան Հ. Սելլեն: Սթրեսն առաջանում է տարբեր էքստրեմալ ներգործությունների պատճառով: Դրա հետևանքով կարող է տուժել մարդու իմունային համակարգը: Մաթեմատիկական կրթությունը հակված է սթրեսային վիճակի առաջացման վտանգներով: հաճախ մաթեմատիկայի ուսուցիչը ծանրաբեռնում է սովորողների նրանց ուժերից վեր աշխատանքով, որն էլ սթրեսի պատճառ է դառնում:

⁹ Տե՛ս Միքայելյան Հ. Ս. , Մաթեմատիկական կրթությունը և սովորողների հոգեկան կոփումը, Մանկավարժություն, №10, 2010:

Տրուստրացիա: Այն առաջանում է նպատակների հասնելու ճանապարհին հայտնված անհաղթահարելի խոչընդոտների պատճառով: Այս երևույթի ազդեցությունը հատկապես մեծ է մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում, քանի որ մաթեմատիկական նյութի կառուցվածքում ավելի նշանակալից է հաջորդականության դիտակտիկական սկզբունքի դերը. սովորաբար շնոր նյութի ուսուցման համար անցում է կատարվում արդեն ուսումնասիրած նյութերին: Հաճախ թեորեմների ապացուցման յուրացումը, կամ առանձին խնդիրների լուծումը վեր է լինում սովորողի ուժերից, ոստի ուսուցիչը դա ևս պետք է հաշվի առնի¹⁰:

¹⁰ Сті' u Селье Г., Стресс без дистресса, М., 1979.

Եզրակացություն

Մաթեմատիկան ներառված է կյանքի ամեն ոլորտում, բնության մեջ, մեր ձեռքին առկա տեխնոլոգիաներում, ներդրված է տարբեր գիտություններում: Մեր առօրյա կյանքում մաթեմատիկան ունի կենտրոնական դեր: Նույնիսկ բնությունն է մաթեմատիկայի ձեռքում: Մաթեմատիկան ոչ միայն զարգացնում է մարդու ուղեղը և օգնում մյուս գիտելիքների յուրացմանը, այլ նաև նպաստում է արժեհամակարգի ձևավորմանը:

Կյանքի գլխավոր հերոսը մարդն է՝ բնության կարևորագույն ստեղծագործությունը: Ուստի պետք է կատարյալ լինի նրա դերը, գեղեցիկ և մնայուն: Իսկ ո՞րն է յուրաքանչյուրի ճիշտ դերը կյանքի թատերաբեմում, ո՞րն է երջանկության ճանապարհը: Այդ ճանապարհի փնտրման ուղին լուսավորում է ուսուցիչը, որին վստահված է աշակերտի կյանքի ամենավճռորոշ տարիները՝ մանկությունն ու պատանեկությունը: Հիմնականում այդ տարիներին է ձևավորվում անհատն իր բարոյական և ինտելեկտուալ կերպարով: Այդ պատասխանատու խնդրի իրականացման գործընթացում մյուս առարկաների կողքին իր ծանրակշիռ տեղն ունի մաթեմատիկան:

Ահա թե ինչու է կարևոր ուսուցչի դերը մաթեմատիկա դասավանդելիս: Կարելի է ասել ապագայի բանալին նրա ձեռքերում է: Նա է ապահովելու ապագա սերնդի արժեհամակարգի որակը և ուժը: Մաթեմատիկան կարգ ու կանոն է մտցնում մարդու ուղեղում, սովորեցնում է առողջ դատել, տալ կտրուկ պատասխաններ, ինչպես նաև լռել, երբ ասելիք չկա: Անգնահատելի է մաթեմատիկայի դերը մարդու կյանքում, նրա մտավոր կարողությունների վերլուծական և ստեղծագործական մտածողության զարգացման գործում:

Մաթեմատիկան դաստիարակում է լավատեսություն, քանի որ ցանկացած խնդիր ունի ճիշտ լուծում, որը կարելի է գտնել համառ որոնումով: Որքան ճիշտ լինեն մոտեցումները և մատուցման ձևը այնքան մեծ են շանսերը ապագայում զարգացած գիտությունով և բարձր տեխնոլոգիաներով ինչպես նաև որակապես տարբերվող արժեհամակարգերով հասարակություն ունենալու: Միբե՛նք մաթեմատիկան և նրա կախարհական աշխարհում կգտնենք երջանկության մեր ճանապարհը

Գրականության ցանկ

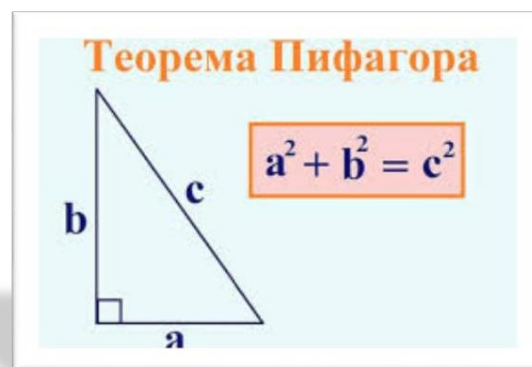
1. Միքայելյան Հ. «Հանրահաշվի ուսուցման գիտամեթոդական հիմունքները», ք. Երևան՝ 2016թ., էջ՝ 7:
2. Միքայելյան Հ. Ս., Մաթեմատիկական կրթությունը և սովորողների հոգեկան կոփումը, Մանկավարժություն, №10, 2010
3. Միքայելյան Հ. Ս. «Երևակայության գեղեցկությունը և մաթեմատիկական կրթությունը», ք. Երևան՝ 2015թ.
4. Միքայելյան Հ. Ս. «Մաթեմատիկական կրթության արժեքանական հիմունքները» Հանրակրթական ավագ դպրոցի չափորոշիչներ 2009թ.
5. Պետրոսյան Հ., Անանիա Շիրակացու «Խրախճնականը» և միջնադարյան խնջույքը, Հայաստանը և քրիստոնյա Արևելքը, Երևան, 2000, էջ 356-361
6. Грохульская Н. Л., «Особенности психологии восприятия учебного материала по математике и информатике».-2015
7. Клепиков В.Н. Духовно-нравственные смыслы современного математического образования., Школьные технологии 2.,2019
8. Крылов А. Н. «Значение математики в профессиональной деятельности»,- Лекция № 1. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1951. 324 с.
9. Микаелян Г. С. «Эстетические эмоции в процессе обучения математике» Bulletin Of The Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series "Pedagogical Sciences"»
10. Селье Г., Стресс без дистресса, М.,. 1979

Հավելված 1.

Պյութագորասին կարելի է համարել Հին Հունաստանի առաջին իդեալիստը, քանի որ նա գոյության սկիզբ է համարում իդեալական սուբյեկտները՝ թվերը (ներառված են բոլոր բնական թվերը): Թվերի միջև համամասնությունները ստեղծում են համաշխարհային ներդաշնակություն: Լեզենդ կա այն մասին, թե ինչպես է Պյութագորասը եկել այս գաղափարին: Մի օր նա անցավ դարբնոցի կողքով և նկատեց, որ անհավասար քաշ ունեցող մուրճերը կոճին հարվածելիս տարբեր բարձրության ձայներ են արձակում: Այս կախվածությունը ըստ նրա կարող է արտահայտվել թվերով, հետևաբար «թիվը տիրում է իրերին»:

Ըստ Պյութագորասի թվերը կապված են երկրաչափական պատկերների հետ (երեքը՝ եռանկյունով, չորսը՝ քառանկյունով և այլն): Բոլոր նյութական մարմինները կազմող հինգ տարրերը նույնպես կապված են թվերի հետ: Այսպիսով, Երկիրը բաղկացած է խորանարդ մասնիկներից, կրակ՝ չորսանկյուն բուրգեր, օդը՝ ութանիստներ, ջուրը՝ քսանկողմ բուրգեր: Պյութագորասի փիլիսոփայության մեջ հայտնվում է նաև հինգերորդ տարրի գաղափարը:

Պյութագորասը կարևորում էր իր դպրոցում աշակերտների ոչ միայն մաթեմատիկական գիտելիքները, այլև արժեհամակարգային և անձնային բաղադրիչների դաստիարակման ու զարգացման գտործընթացների արդյունավետ իրականացումը: Այդ հատկանիշներից առանձնակի կարևորություն էր տալիս աշակերտների հումորի զգացմանը:

